

ABAU

CONVOCATORIA DE XULLO

Ano 2019

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

XEOGRAFÍA

(Cód. 35)

OPCIÓN A

1.-Defina nun máximo de cinco liñas, unicamente catro dos seguintes termos xeográficos, indicando algún exemplo en relación con España ou Galicia: barlovento, landa, efecto invernadoiro, padrón municipal, enerxías renovables, agricultura ecolóxica (puntuación máxima 2 puntos; 0,5 por termo ben definido).

Barlovento: Aba dun relevo montañoso que pola súa orientación respecto ao vento dominante queda exposto ao fluxo ascendente do aire. A aba de sotavento, polo contrario, queda exposta ao fluxo descendente.

Landa: Formación vexetal de matogueira, característica da rexión eurosiberiana e como consecuencia da degradación do bosque mixto atlántico. Está formada por matogueiras como a xesta, o toxo e o breixo, podendo acadar os tres metros de altura. É característica da España húmida, asentándose sobre solos pobres e pouco aptos para o cultivo.

Efecto invernadoiro: Situación que se da no planeta de xeito natural pero que, nas últimas décadas, acentuouse pola actividade humana. A acumulación de emisións de gases procedentes da queima de combustibles fósiles xera unha capa que, como no teito dun invernadoiro, impide saír ao espazo o calor emitido pola terra e os océanos. Este calor acumúlase e favorece o quecemento global.

Padrón municipal de habitantes: rexistro que leva a cabo cada concello sobre a poboación que vive no seu municipio. Contén tamén información sobre as características da poboación, aínda que algo menos detallada que a do censo. A súa principal vantaxe é a de tratarse dun rexistro vivo, dinámico, xa que cando unha persoa se traslada a vivir a outro municipio ten a obriga legal de empadroarse nel.

Enerxías renovables: Son aquelas que se obteñen de fontes naturais virtualmente inesgotables, ben sexa pola inmensa cantidade de enerxía que conteñen, ben porque son capaces de rexenerarse por medios naturais. Entre as

enerxías renovables cóntanse a hidroeléctrica, eólica, solar, xeotérmica, maremotriz, a biomasa e os biocombustibles.

Agricultura ecolóxica: Sistema para cultivar unha explotación agrícola autónoma, baseada na utilización óptima dos recursos naturais e sen empregar produtos químicos de síntese ou organismos xeneticamente modificados (OXMs) -nin para abono nin para combater as pragas-, logrando deste xeito obter alimentos orgánicos á vez que se conserva a fertilidade da terra e se respecta o medio ambiente.

2.- Atendendo aos documentos, conteste (puntuación máxima de 5 puntos):

a) Cite as Comunidades Autónomas, coas súas capitais, nas que están en funcionamento centrais nucleares (figura 2). (1 punto)

- Sta M.ª de Garoña: Castela-León, Valladolid
- Ascó e Vandellós: Cataluña, Barcelona
- Trillo: Castela A Mancha, Toledo
- Cofrentes: Comunidad Valenciana, Valencia
- Almaraz: Extremadura, Mérida

b) Identifique os tipos de documentos e a información representada en cada un deles (1 punto).

A figura 1 é un mapa temático de España con base provincial que recolle as diferentes áreas industriais do Estado, utilizando unha gama cromática (coropletas), así como círculos proporcionais para a cantidade de emprego industrial de cada provincia. A fonte da figura 1 é a editorial Anaya.

A figura 2 é un mapa temático de España con división administrativa de Comunidades Autónomas utilizando diferentes cores para a súa individualización e localizando mediante figura e nome as diferentes centrais nucleares en funcionamento en España. A fonte é unha web adicada á enerxía nuclear.

c) Nomee dous eixes en expansión e explique os condicionantes da súa formación (1,5 puntos).

Os dous eixos en expansión son o eixo do val do Ebro (que engloba A Rioxa, Navarra e a parte central da provincia de Zaragoza) e o eixo do Mediterráneo (que inclúe Cataluña, Comunidade Valenciana e Rexión de Murcia).

Son zonas que están a recibir implantacións industriais como resultado das tendencias difusoras da industria ou do desenvolvemento da industrialización

endóxena (proceso de activación ou xeración de actividades industriais a partir de recursos propios). Algunhas causas deste proceso de difusión industrial nestas áreas (val do Ebro e do Mediterráneo) poden ser:

- Forte aumento dos custos nas grandes áreas urbanas: chan máis caro, maiores impostos, conxestión do tráfico ou maiores controis urbanísticos e ambientais.
- Mellora dos transportes e as comunicacións. O val do Ebro e o eixo do Mediterráneo contan cunha rede de autoestradas que os conecta cos principais centros nacionais e do sur de Europa, polo que atraen industrias nacionais e multinacionais.
- Oferta de polígonos industriais novos e de calidade en cidades de menor tamaño e algunhas áreas rurais.
- Existencia de iniciativas locais en certos lugares que manteñen unha industria tradicional que se esforza en innovar para ser competitiva e conquistar novos mercados.

d) Xustifique a existencia das áreas de industrialización inducida e escasa (1,5 puntos).

As áreas de industrialización inducida e escasa son zonas caracterizadas pola existencia dalgunhas grandes implantacións industriais illadas e polo predominio de industrias pequenas, tradicionais e dispersas.

As **áreas de industrialización inducida** atópanse en Aragón, Castela e León e Andalucía. Nestas áreas créanse algúns enclaves industriais como resultado das políticas de promoción industrial da década de 1960. Estes concentraron os investimentos, a produción e o emprego, pero foron incapaces de difundir a industria cara a áreas próximas, polo que xeraron desequilibrios territoriais. É o caso de Zaragoza en Aragón, de Valladolid e Burgos en Castela e León, e do triángulo Sevilla-Cádiz-Huelva en Andalucía.

Estas áreas contan tamén con algunhas industrias nas capitais provinciais aproveitando o mercado de consumo urbano, e con industrias tradicionais, dispersas e pequenas que aproveitan os recursos da contorna (técnico, vitivinícola, conserveira, de moble).

As **áreas de industrialización escasa** son Castela-A Mancha, Estremadura, Baleares e Canarias, debido a súa localización pouco competitiva. Nelas, as grandes industrias son puntuais e predominan os sectores tradicionais, en empresas medianas e pequenas, de baixa competitividade. Castela-A Mancha

comeza a constituírse como unha excepción neste grupo pola difusión da industria madrileña cara ás provincias mellor conectadas coa capital.

3.- Desenvolva o tema guiado polos seguintes apartados (puntuación máxima 3 puntos): Tema “Factores xeográficos e termodinámicos que inflúen no clima de España”. a) Factores xeográficos: latitude, situación, influencia do mar, relevo. b) Factores termodinámicos: en altura (*Jet Stream*) e en superficie (centros de acción, masas de aire, frontes).

A) Factores xeográficos:

- A latitude de España, situada na zona temperada do hemisferio norte, determina a existencia de dúas estacións ben marcadas (verán e inverno), separadas por dúas de transición (primavera e outono). En Canarias, pola súa localización no extremo sur da zona temperada, en contacto co dominio intertropical, os contrastes entre estacións son menos marcados.

- A situación da Península, entre dúas masas de auga de características térmicas distintas (o océano Atlántico e o mar Mediterráneo) e entre dous continentes (Europa e África) convértea nunha encrucillada de masas de aire de características distintas. Canarias recibe tamén influencias atmosféricas variadas debido á súa insularidade e á súa proximidade ás costas africanas.

- A influencia do mar é escasa na Península, froito da súa grande anchura, das súas costas pouco recortadas e da existencia de relevos montañosos paralelos á costa. Este feito establece claras diferenzas entre unha estreita periferia, aberta ó mar, e un ancho núcleo de terras interiores con tendencia climática continental. Pola súa parte, a influencia do mar é decisiva nos dous arquipélagos.

- O relevo inflúe no clima a causa da disposición, da altura e da orientación. Os sistemas montañosos paralelos á costa frean a influencia do mar, que só penetra con claridade polo val do Guadalquivir. A posición (oeste-leste) da maioría dos relevos montañosos favorece a entrada de masas de aire marítimo do oeste. O carácter macizo da Península fai que diminúa a súa actividade ao penetrar no interior e que as súas temperaturas se extremen.

As concas pechadas por montañas, como as depresións do Douro e do Ebro, teñen precipitacións escasas (as masas de aire descargan a súa humidade nos sistemas montañosos que as bordean) e néboas frecuentes causadas polo estancamento do aire.

- A altura fai diminuír as temperaturas (aproximadamente 6º por cada 1000 metros de ascenso) e determina precipitacións orográficas nas ladeiras de

barlovento, precipitacións “ocultas” (xeada e orballo) e precipitacións “horizontais” (producidas polas nubes).

- A orientación crea contrastes climáticos entre os solleiros e aveseados. E diferenzas pluviométricas entre as abas de barlovento e sotavento.

b) Factores termodinámicos:

- A circulación en altura: a corrente en chorro. Circula en dirección oeste-leste entre os nove e os once quilómetros de altitude. O chorro separa as baixas presións que hai sobre o polo en altura, que quedan á esquerda da súa traxectoria, das altas presións tropicais, situadas á súa dereita. A súa velocidade e os seus desprazamentos estacionais inflúen no tempo en superficie.

A velocidade da corrente é variable. Cando circula rápido, presenta suaves ondulacións e ten un trazado case zonal, con suaves ondulacións, que corresponden en superficie coa fronte polar e as súas borrascas. Pero cando a súa velocidade diminúe, describe profundas ondulacións: cristas ou dorsais que orixinan altas presións e vales ou valgadas que orixinan baixas presións. Ambas reflíctense en superficie e dan lugar a anticiclóns e borrascas dinámicos. As ondulacións, que poden chegar a desprenderse do chorro principal, permítenlle ó aire polar penetrar moi ó sur, e ó aire tropical desprazarse cara ó norte, o que lle dá gran variabilidade ó tempo da zona temperada.

Os desprazamentos estacionais do chorro en latitude determinan que afecte a España principalmente en inverno, mentres que en verán se traslada cara a latitudes máis setentrionais e, polo xeral, só incide na franxa cantábrica peninsular.

- A circulación en superficie: centros de acción, masas de aire e fronte. A circulación atmosférica está dirixida polos centros de acción, polas masas de aire e polas fronte:

- Os centros de acción son áreas de altas e baixas presións. A presión atmosférica é o peso do aire sobre unha unidade de superficie. Mídese en milibares (mb) mediante o barómetro e represéntase nos mapas do tempo mediante as isóbaras ou liñas que unen puntos con igual presión. Nestes mapas, as isóbaras van de 4 en 4 mb. A presión normal é de 1013,5 mb, aínda que nos mapas do tempo adoite considerarse un valor de 1016 mb. Unha alta presión ou anticiclón é unha zona de altas presións rodeada por outras de presión máis baixa. Os ventos circulan ó seu arredor no sentido das agullas do reloxo. Produce tempo estable. Unha baixa presión, depresión, borrasca ou ciclón é unha zona de baixas presións rodeada doutras de presión máis alta. Os ventos circulan ó seu redor en sentido

contrario ó das agullas do reloxo. Produce tempo inestable, frecuentemente chuvioso.

Pola súa orixe, os centros de acción poden ser térmicos ou dinámicos: Un anticiclón térmico fórmase cando unha masa de aire arrefría: o aire frío pesa máis, descende e exerce unha alta presión. Unha baixa térmica fórmase cando o aire se quenta: o aire quente pesa menos, elévase e exerce unha baixa presión.

Os centros de acción dinámicos fórmanse en determinadas zonas nas que en altura a corrente en chorro forma cristas (áreas anticiclónicas) ou valgadas (áreas depresionarias), que se reflicten en superficie. Os centros de acción que dirixen a circulación sobre a Península son os seguintes:

Centros de acción anticiclónicos: o anticiclón das Azores, que no verán se despraza cara ó norte e no inverno cara ó sur; os anticiclóns polares atlánticos; o anticiclón escandinavo; e os anticiclóns térmicos do continente europeo e do interior da Península, formados polo arrefriamento do chan en inverno.

Centros de acción depresionarios: a depresión de Islandia; a depresión do golfo de Xénova, formada cando posicións de aire frío continental europeo chegan ó Mediterráneo, máis cálido e húmido; e as depresións térmicas do norte de África e do interior peninsular formadas polo quentamento do chan en verán.

- As masas de aire son porcións de aire cunhas características determinadas de temperatura, humidade e presión. Estas características adquírenas nas súas rexións de orixe, tamén chamadas rexións mananciais. Debido á latitude de España, as rexións mananciais das que proceden as masas de aire que lle afectan son a zona ártica (A), a zona polar (P) e a zona tropical (T). As dúas primeiras dan lugar a masas de aire frías e a terceira orixina masas de aire cálidas. Nos tres casos, e dependendo da superficie da rexión de orixe, poden ser masas de aire marítimas húmidas (m) ou masas de aire continentais secas (c).

Estas características orixinais pódense modificar se as masas de aire percorren grandes distancias. Unha masa de aire fría que descende en latitude, requéntase pola base e inestabilízase; pola contra, unha masa de aire cálida que ascende en latitude arrefríase pola base e estabilízase. Unha masa de aire orixinariamente seca que realiza un percorrido mariño, humedécese e inestabilízase; unha masa de aire orixinariamente húmida que realiza un percorrido continental, desécase e estabilízase.

- As fronteiras son superficies que separan dúas masas de aire de características distintas. Polo tanto, a ambos os lados dunha fronte prodúcese un cambio brusco das propiedades do aire. A fronte máis importante para España é a fronte polar, que separa as masas de aire tropical e polar. As súas ondulacións constitúen as borrascas de dúas fronteiras, cálida e fría, separadas por un sector cálido. Como a fronte fría avanza máis rapidamente, o sector cálido estréitase ata desaparecer (oclusión). Con iso remata a enerxía da borrasca.

OPCIÓN B

1.- Defina nun máximo de cinco liñas, unicamente catro dos seguintes termos xeográficos, indicando algún exemplo en relación con España ou Galicia: cordilleiras de pregamento, cunca fluvial, maquis, municipio, xentrificación, economía somerxida (puntuación máxima 2 puntos; 0,5 por termo ben definido).

Cordilleiras de pregamento: Son grandes elevacións montañosas xurdidas na oroxénese alpina da era terciaria polo pregamento de materiais sedimentarios, fundamentalmente calcarios, depositados polo mar na era secundaria. Na actualidade presentan fortes pendentes e formas escarpadas, xa que pola súa relativa xuventude, a erosión aínda non as suavizou.

Cunca fluvial ou hidrográfica: É a porción de terro que drena a un colector principal (río ou lago) limitada por unha liña de cumes ou divisoria de augas, liña desde a que as augas correntes flúen en direccións opostas, e que adoita coincidir cos niveis máis elevados de determinados sistemas montañosos.

Maquis ou **maquia:** É un ecosistema de matogueira mediterránea, formación de especies perennifolias, principalmente arbustivas, que adoita refuxiarse sobre solos silíceos. Os madroños, as xaras, os brezos, lentiscos, romeus e outras especies son características desta formación, de maior porte xeralmente que as garrigas.

Municipio: Entidade administrativa de carácter local e división territorial que constitúe o nivel básico da organización do Estado español. O seu goberno e administración corresponden ao concello.

Xentrificación: Proceso de transformación urbana no que a poboación orixinal dun sector ou barrio deteriorado e con pauperismo é progresivamente desprazada por outra dun maior nivel adquisitivo á vez que se renova. O termo é un neoloxismo que procede do inglés "gentrification".

Economía somerxida: Conxunto de actividades económicas que se desenvolven de maneira subrepticia e escapan ao control fiscal e ás leis e normativas

laborais, e que permiten a subsistencia dun sector máis ou menos amplo da poboación segundo os países.

2.- Atendendo ao documento, conteste (puntuación máxima 5 puntos):

a) Cite cinco sistemas montañosos con temperaturas medias inferiores a 7,5°C. (1 punto)

Perineos, Cordilleira Cantábrica, Sistema Central, Sistema Ibérico e Montes de León, Serras SO de Galicia.

b) Identifique o documento e diferencie zonas xeográficas coas mesmas temperaturas (1 punto).

Trátase dun mapa temático, corocromático, con isolíñas (isotermas) que representan a temperatura media anual das distintas áreas de España (Península, Baleares e Canarias).

Na lenda, as cores azuis reflicten as zonas máis frías (áreas montañosas do centro e norte peninsular, Submeseta Norte e cumios máis elevados dos sistemas montañosos meridionais).

As cores marelas e salmón (de 12,5°C a 17,5°C) correspóndense coa Submeseta Sur, depresión do Ebro, áreas litorais do Cantábrico e Galicia, ademais dos vales interiores de Galicia e Dorsal Meridiana, arquipélago balear e áreas montañosas de Canarias).

As cores vermellas, con temperaturas máis elevadas, correspóndense coas áreas de dominio mediterráneo levantino e andaluz, depresión do Guadalquivir e litorais das illas Canarias.

c) Expoña os factores xeográficos que condicionan as áreas con temperaturas superiores a 15°C (1 punto).

España localízase nas latitudes medias. Pero a latitude máis meridional (incluso subtropical no caso canario) das áreas litorais levantinas e andaluzas contribúe ao incremento da temperatura media.

A altitude dos espazos sinalados correspóndese esencialmente con áreas deprimidas ou litorais, que están por debaixo dos 200 metros sobre o nivel do mar. En Canarias, a pesar das maiores altitudes, a súa posición latitudinal xustifica o valor medio máis elevado das temperaturas anuais.

A proximidade ao mar. Nas costas mediterráneas o inverno é suave e o verán, caloroso, pois este mar, pechado e bordeado por relevos montañosos, actúa como un almacén de calor e non pode amortecer moito as elevadas temperaturas estivais. Polo tanto, a amplitude térmica das súas costas é moderada.

A disposición do relevo que no caso do val do Guadalquivir facilita a entrada da influencia moderadora do mar ou no val do Ebro, conca pechada por montañas, que a frea.

d) Explique os factores termodinámicos que condicionan as áreas con temperaturas superiores a 15°C (1 punto).

A corrente en chorro (circulación en altura) é responsable da escasa penetración de vagas de aire frío en comparación coas áreas setentrionais da península. Os seus desprazamentos estacionais permiten recibir nesta zona a influencia sahariana (masa de aire tropical, continental e seca), moi acentuada no verán, que produce unha elevación das temperaturas medias. Na área meridional prodúcese un predominio do anticiclón das Azores durante boa parte dos equinoccios e solsticio de verán. A fronte polar condiciona tamén estas áreas, principalmente as expostas aos ventos do oeste.

As illas Canarias constitúen un dominio climático orixinal debido á súa situación no extremo sur da zona temperada, en contacto co dominio intertropical e preto das costas africanas, o que fai que se entrecrucen influencias variadas. Dominan as altas presións tropicais (anticiclón das Azores) e o vento alisio do nordeste, que dá lugar a temperaturas cálidas todo o ano.

e) Relacione as áreas de temperaturas inferiores a 15°C cos dominios climáticos aos que corresponden (1 punto).

A área de 12,5°C a 15°C correspóndese cos dominios climáticos do mediterráneo continentalizado da Submeseta Sur e a depresión do Ebro; o suboceánico (oceánico de transición ou oceánico de influencia mediterránea) dos vales interiores de Galicia e o oceánico do litoral cantábrico.

A área de 10°C a 12,5°C correspóndese, esencialmente, co dominio mediterráneo continentalizado (ou de interior) da Submeseta Norte e montañas medias.

A área de 7,5°C a 10°C correspóndese co dominio de montaña peninsular.

A área de menos de 7,5°C de media correspóndese co dominio de alta montaña peninsular.

3.- Desenvolva o tema guiado polos seguintes apartados (puntuación máxima 3 puntos): Tema "Situación actual da industria en España". a) Os problemas estruturais (dimensión, I+D+i, tecnoloxía). b) Tendencias recentes da industria en España: globalización e deslocalización".

España é un país integrado no conxunto dos países industriais do mundo. Mais o desenvolvemento da actividade industrial en España non acadou un nivel notable ata a segunda metade do século XX. A crise industrial de 1973-1974, que evidenciou a necesidade de cambiar os sistemas de produción, coincidiu coa revolución tecnolóxico-informática ou terceira revolución industrial.

Desenvolveuse unha nova etapa denominada postindustrial ou informacional, que deu lugar a novos modelos de empresas cunha importancia crecente das novas tecnoloxías, a innovación e a investigación. O ingreso de España na Unión Europea (a partir de 1986) supuxo o final do proteccionismo e a apertura do mercado á competencia exterior, que ten provocado unha reconversión industrial e peche de moitas industrias non competitivas.

a) Problemas estruturais (dimensión, I+D+i, tecnoloxía).

A industria española presenta diversos problemas estruturais que afectan negativamente á súa competitividade fronte á economía europea e global:

- Existe un escaso número de grandes empresas.
- A produtividade industrial é inferior á da Unión Europea.
- O nivel de intensidade tecnolóxica é baixo, e a porcentaxe de investimento en I+D é insuficiente.

Todo isto provoca unha balanza tecnolóxica deficitaria: as principais empresas de automóbiles, maquinaria eléctrica, aparellos electrodomésticos e produtos farmacéuticos fabrican con patentes estranxeiras, que son un enorme gasto para España que debe pagar pola súa aplicación.

b) Tendencias recentes da industria en España: globalización e deslocalización.

A industria tivo un ritmo positivo de crecemento de vendas, produción e demanda, aínda que vai perdendo importancia dentro do conxunto de actividades económicas a causa da terciarización xeral da economía e do emprego.

A crise financeira de 2007, xurdida inicialmente nos Estados Unidos, afectou posteriormente a toda a economía mundial. Na Unión Europea iniciouse unha tendencia xeral á baixa, que en España reflectiuse nunha recesión da carteira de pedidos, un aumento dos *stocks* e unha desaceleración do emprego.

A incorporación de novos países á UE afectou á industria española por diversos motivos: estes países gozan dunha maior proximidade ao grande eixe industrial europeo que constitúen os países nórdicos, Alemaña e o norte de Italia; ademais, a estrutura produtiva é semellante á española, a man de obra máis barata, e a súa produtividade e cualificación en alta tecnoloxía, maior. Así mesmo, o investimento de capital estranxeiro permitiulles a implantación de empresas de alta tecnoloxía, co que aumentou o seu potencial industrial dentro da UE.

Un dos sectores da industria española máis afectados é o dos automóviles, no que España mantivo un bo ritmo de exportacións; o sector está dominado por empresas de capital estranxeiro que poden deslocalizar as industrias na procura de menores custos.

O actual tecido industrial español estase a incorporar á globalización económica, de maneira que as nosas zonas industriais se configuran como puntos dunha rede de produción a nivel mundial. Nunha economía globalizada, as empresas buscan a competitividade para aumentar a súa cota de mercado; disto derívanse as causas da deslocalización: a busca de menores custos laborais, esixencias medioambientais e de mellores condicións fiscais e técnicas. Por esta razón, as empresas se trasladan a lugares como o Leste de Europa, Sueste asiático, China... As consecuencias das deslocalizacións son o incremento da taxa de paro e a perda de emprego no sector secundario, que tende cada vez máis a terciarizarse.